

Jaktbrott mot varg

Rapporten sammanställd av Oscar Hedin och Anna-Maria Magnusson för SVT:s Uppdrag Granskning.

Förord

Omfattningen av den illegala jakten på den skandinaviska vargstammen är ett outforskat ämne. När vi började söka efter material hösten 2003 fann vi inget. Varken forskare, poliser eller journalister hade undersökt eller sammanställt omfattningen av tjuvjakten. Vi fann dock ett par uppskattningar och en studie som kunde ge oss vägledning i vårt tidiga arbete.

Det finns ett skandinaviskt vargforskningsprojekt – Scandulv. Olle Liberg som jobbar med detta gjorde en matematisk sannolikhetsbedömning där han uppskattade att 60-80 djur hade tjuvskjutits under hela den period den skandinaviska vargstammen varit fridlyst, alltså sedan 1973 i Sverige och 1966 i Norge. I Skandinavien fångas vargar in årligen och sändarmärks. Genom att utgå från vad som hänt dom sändarmärkta djuren och utifrån det dra slutsatser av vad som hänt i hela populationen tog Liberg fram en siffra.

Skandulvs Petter Wabakken räknade på ett annat sätt. Han utgick ifrån att man vet om dagens vargstams reproduktion och eventuella dödsorsaker. Varje år borde det födas 40 vargvalpar. Om man räknar bort 15 som dör i trafik samt tillåten jakt försvinner 25 årligen. Enda förklaringen kan vara illegal jakt. Då stammen stått stilla i 4 år - trots en tillväxt på 25 djur per säsong - borde tjuvjakten således vara 100 djur.

Marianne Linder Olsen vid Norska Veterinärhögskolan har gjort en studie: "Causes of Mortality of Free-ranging Scandinavian Gray Wolves 1977-2003". Hon klassificerade 15 djur som illegalt skjutna. Denna studie hade dock inte räknat jaktbrott. Linder Olsen hade trafikdödade vargar som en klassificering. Många av dessa har, vid obduktion, visat sig ha skottskador. Dessa vargar är med i vår undersökning.

Här fanns ingen fastställd kunskap och vi såg ett behov av att kartlägga jaktbrotten mot varg i Skandinavien.

Göteborg i april

Oscar Hedin

Anna-Maria Magnusson

Kriterier

Vi beslöt oss för att utgå från vad man säkert visste och kartlägga fall. Vi valde hela perioden vargen varit fridlyst i respektive land: I Norge från 1973 och i Sverige från 1966 fram till idag.

Varje djur är klassificerat för att avgöra vad de utsatts för.

- * Säker betyder att ett jaktbrott mot varg med säkerhet ägt rum.
- * Försvunnen betyder på att vargen försvunnit under omständigheter där allt tyder på tjuvjakt.
- * Jaktförsök betyder att man på en varg funnit skador efter tjuvjakt, att vittnen sett händelsen eller att annan bevisning finns för att någon försökt tjuvjaga djuret.

Därefter har vi klassificerat källorna till varje fall: från säker till osäker.

Kriteriet för att fastställa varje incident är att den ska vara bekräftad med en källa som är säker.

Vi fann 30 fall av jaktbrott mot varg. 11 djur hade försvunnit under omständigheter där allt tydde på tjuvjakt. Totalt alltså 41 jaktbrott mot varg.

Mörkertalet är naturligtvis stort. De matematiska modellerna som man gör inom Skandulv är ett sätt att räkna. Vi anade en del av mörkertalet i de fall vi ej kunde bekräfta med en säker källa. Detta var totalt 30 djur.

Jaktbrott mot varg i Skandinavien, sedan fridlysningen

Kautokeinovargen

Den 22 april 1974 dödades en varg av en skoterförare i Kautokeino. Under förföljelsen sprang vargen in i en stuga, flydde ut, fångades med lasso och stacks ihjäl med kniv. Polisen vidtog inga åtgärder.

Den halta vargen

Norska vargforskare hade en väl bevarad hemlighet i slutet av 1970-talet. I norska Hedmark fanns spår efter vargar. Spåren visade att ett av djuren var halt. I mars 1977 försvann den. En man erkände för en forskare att han skjutit varg. Tjuvskytten gav specifika informationer om djuret som lokalbefolkningen inte kände till. Polis försökte få forskaren att uppge namnet på tjuvskytten utan resultat.

Vittangivargen

Den 10 december 1979 i Vittangi dödade någon en hanvarg från skoter. Ett ögonvittne såg föraren stanna och skjuta vargen på avstånd. På brottsplatsen fanns spår av att kroppen forslats bort. En polisutredning inleddes men gav ej resultat.

Pasvikvargen

Den 6 januari 1980 vid Pasvik dödades en hanvarg. Spår på brottsplatsen visade att vargen skjutits från skoter. Ingen polisutredning gjordes.

Stora Sjöfalletvargen

Den 14 maj 1981 såg ett ögonvittne en vargjakt vid Stora Sjöfallet. Två skoterförare jagade en varg och sköt djuret. Ingen kropp hittades. En förundersökning inleddes och lades ner.

Skråckarbergsvargen

Den 29 juli 1985 i Torsby sköts ursprungshonan till dagens moderna skandinaviska vargstam av en fårbonde. Honan var i anslutning till en fårhage men attackerade ej djuren när hon sköts. Fårbonden dömdes i tingsrätt för grovt jaktbrott.

Stölletvargen

Den 23 december 1985 sköts en ung vargshanne nära Torsby. Djuret återfanns vid en vägkant och var skändat. Skalpen, båda öronen, och ett ben var avskuret. Vargen hade skjutits med hagel i hals och bröst. En förundersökning startades och lades ned.

Torsbyvargen

Den 21 mars 1986 dödades en varg utanför Torsby. En bilförare förföljde en hanvarg och körde över den. Djuret avlivades därefter genom slag mot huvudet. En man dömdes i tingsrätten men friades i hovrätten i brist på bevisning.

Nordkinnhalvöyavargen

Den 9 september 1987 i Norkinnhalvöya sköts en varg. En polisutredning inleddes. Den lades ned.

Långåvargen

Den 17 april 1989 i Hede blev en varganne överkörd av en skoterförare. Polisutredningen kunde slå fast att vargen därefter avlivats med trubbigt våld mot huvudet – med en yxa, kofot eller hammare. Polisutredning avslutades utan resultat.

Första Gruevargen

I juni 1990 i Grue tjuvsköts en hona. Djurets huvud skars av. Ett par män trädde fram i Dagbladet och sa att de skjutit honan och lagt ut kroppen som protest mot den förda vargpolitiken. Polisutredning inleddes utan resultat

Möreulven

Den 28 november 1992 i Tingsvoll sköts en hanne. Efter detta flådde förövaren vargen och grävde ner kroppen i en gödselstack. En journalist förhandlade till sig skinnet och överlämnade det till polisen. Journalisten vägrade uppge vem som skjutit vargen. Polisutredningen lades ned.

Boråsvargen

Den 24 januari 1996 i Borås omkom en varganne i en trafikolycka. Under obduktion fann man veckogamla skottskador: Hagel i mage och tarmar. Ingen polisutredning inleddes.

Nyboklättenvargen

Den 28 december 1996 i Sveg jagas en hanne av skoterförare och skjuts sen till döds. Ögonvittne och teknisk bevisning leder till att två män döms för grovt jakthäleri. I hovrätten frias den ena mannen. Den andra fick fängelse i ett år.

Glötesvålenvargen

Den 31 december 1996 fann man rester en uppeldad varg vid Glötesvålen i Härjedalen. Polis kunde fastslå att det var lämningar från en valp till Nyboklättenvargen. Förundersökning lades ned.

Örsjötiken

Vintern 1998/1999 sköts en tik i norra Värmland. SVT:s reporter Oscar Hedin har träffat gärningsmannen. Han uppger att han sköt tiken då den attackerade hans hund. En annan beskrivning ges dock av en annan tjuvjägare i trakten som Hedin talat med. Denne menade att gärningsmannen jagade ikapp djuret på Örsjön med skoter och sköt det. Gärningsmannen hade sparat tikens skalle. Hedin lånade skallen och genomförde ett DNA-test. Skallen visar sig komma från en omärkt skandinavisk varg, en tik är född mellan 1987 och 1994.

Örsjöhannen

Vintern 1998/1999 sköts en varganne i norra Värmland. SVT:s reporter Oscar Hedin har träffat gärningsmannen. Han uppger att han sköt hannen då den attackerade hans hund. En annan beskrivning ges dock av en annan tjuvjägare i trakten som Hedin talat med. Denne menade att gärningsmannen jagade ikapp djuret på Örsjön med skoter och sköt det. Gärningsmannen hade sparat en hannens skalle som trofé. Hannens hona tjuvsköts under samma period. Gärningsmannen hade sparat även honans skalle. Hedin lånade tikens skalle för ett DNA-test. Analysen visade att skallen var från skandinavisk varg.

9802

Vintern 1998 genomför det skandinaviska vargforskningsprojektet sin första märkning av vargar. En del djur förses med vhf-sändare. Dom är mycket driftsäkra men har en nackdel: med enkel teknik kan man pejla djuren. I januari 1999 försvinner en revirmarkerande sändarförsedd alfahanne från Hagforsreviret. Forskare från det skandinaviska vargforskningsprojektet polisanmälde. Ingen polisutredning inleddes.

Ulrik

Våren 1998 föds en hane i Leksandsreviret. Han döps i folkmun till Ulrik. Han märks följande vinter och förses med märkningsnumret 9804. Den 27 februari 1999 när Ulrik passerar en skogsväg beskjuts han. Han skottskadas allvarligt men överlever. Polisutredning läggs ned då brottet preskriberas efter fem år.

Halgånsvargen

Den 4 juni 1999 hittades en varghanne i Halgån i Värmland. Vargen hade legat i vatten en längre tid. Vargens öron var avskurna. Vid obduktion kunde man fastslå att vargen skjutits i levern och förblött. En tidigare skottskada som vargen överlevt kunde också fastslås. Polisutredningen lades ned.

9803

Den 16 augusti 1999 intensivpejlas en sändarförsedd revirmarkerande varghona utanför Fredriksberg av forskare. Det är bockjaktspremiär och många jägare i skogen. Klockan 09.30 på morgonen dör signalen plötsligt ut. Polisutredning pågår.

9905

Den 17 december 1999 i Hällefors dör en varghona i en bilolycka. Vid obduktion fann man en skottskada i käken. Ingen polisutredning inleddes.

9806

Den 31 januari 2000 hittades en hane skjuten i en skog nära Torsås. Vargens sändare var ej avlägsnad. Polisutredningen är nedlagd.

0019

Den 19 november 2000 hittade man en död hane vid Junkils kyrka nära Uppsala. Han hade en sex månader gammal skottskada. Polisutredning nedlagd i brist på bevis.

Grangärdetiken

En revirmarkerande hona som sändarförsetts och fått forskarnumret 0004 försvann i november 2000. Det finns indikationer på att familjegruppen utsatts för tjuvjakt under hösten. Ett exempel är foton som en spårare lyckades ta på tiken där man ser en oförklarlig skada på vänster baktass. Spårning visade klart att djuret linkade på tre ben. Polisutredning inleddes men är idag nedlagd.

Första giftåteln

Den 10 juli 2000 fann man kött och korvar under en plastpåse i Årjäng-Kongsvingerreviret. Analys visade att dom förgiftats med isfenfos. Två män som observerats vid platsen och en av dem hade lämnat fingeravtryck på påsen. Denne man dömdes av Eidsivating Lagmansrett till fängelse.

0003

Vargen 0003 föds våren 1999 i Årjäng-Kongsvingerreviret och märks följande vinter. Hon förses av forskarna med identiteten 0003. I juli 2001 försvinner hon spårlöst. Ingen polisutredning inleddes och forskarna var osäkra vad som hänt tiken då hon var i åldern för att utvandra. Tre år senare ger ordföranden i SSIR (Sveriges Samarbetsforum i Rovdjursfrågor) Tage Collberg ett köttprov från tiken till SVT:s reporter Oscar Hedin. Collberg berättar att han fått provet av vargmotståndaren Lars Toverud, att vargen är tjuvskjuten och kommer från Årjäng-Kongsvinger reviret. Med DNA-teknik fastslås att provet härstammar från 0003.

0003s bror

Omärkt bror till tiken 0003. Ingen visste om denna vargs existens tills ordföranden i SSIR (Sveriges Samarbetsforum i Rovdjursfrågor) Tage Collberg gav ett vävnadsprov från tiken till SVT:s reporter Oscar Hedin. Collberg berättar att han fått provet av vargmotståndaren Lars Toverud, att vargen är tjuvskjuten och kommer från Årjäng-Kongsvinger-reviret. Med DNA-teknik fastslås att provet härstammar från en hane i nämnda revir.

9808

Hösten 2001 försvann en revirmarkerande alfahanne från Mossreviret. Sändaren tystnade. Vargen återfanns inte vid snöspårning. Polisutredning inleddes inte.

Nyhammarvargen

Den 27 januari 2002 försökte någon skjuta en varg nära Nyhammar. När vargen passerade Norrboån utanför samhället försökte någon att skjuta den missade då kulan tog i en gren och ändrade riktning. Förundersökning pågår.

Camilla

En ung revirmarkerande och sändarförsedd vargtik försvinner spårlöst den 29 april 2002 i trakterna av Malung. Hon hade försetts med forskarnumret 0101 och smeknamnet Camilla. Polisutredning inledd och nedlagd.

0001

Den 11 maj 2002 försvann en sändarförsedd revirmarkerande hane från Årjäng-Kongsvingerreviret. Sista pejlingspositionen var i Nes i Norge. Innan forskarna dragit slutsatsen att hannen var tjuvskjuten började rykten florerar om detta i trakten.

0216

Den 4 juni 2002 hittades en hane i ett dike i Tierp i Uppland. Den var skjuten med hagel i huvudet och troligen forslad till diket. Polisutredningen nedlagd.

Blyger

Den 10 juni 2002 sköts en sändarförsedd revirmarkerande hane i Tyngsjöreviret. Han hade försetts med forskarnumret 0006 och döpts i folkmun till Blyger. Förundersökning pågår.

9805

I månadsskiftet juli/augusti 2002 försvann en sändarförsedd revirmarkerande hona från Leksandsreviret. Samtidigt i samma område hördes flera oförklarliga studsarsmällor. Förundersökningen pågår.

Tvngsjötiken

Den 13 november 2002 försvann en sändarförsedd revirmarkerande hona i Tyngsjöreviret. Hon hade försetts med forskarnumret 0204. Hon hade fött två valpar samma vår. Deras öde är ovisst. Polisutredning pågår.

0213

Den 21 december 2002 sköt en man en tvåårig hane i Edsleskog utanför Åmål. Skytten hävdade att han misstagit en varg för en räv när han satt på åteljakt. Hovrätten dömde mannen för grovt jaktbrott till villkorlig dom men 140 timmars samhällstjänst.

Andra giftåteln

Den 18 februari 2001 fann man ett hjorthuvud och höns utlagda i trakten av Kongsvinger. Analysresultaten visade att de döda djuren var förgiftade med carbofuran och warfarin. Två män greps. De erkände att de lagt ut giftåteln för att döda varg. En av männen var jaktguide. Båda dömdes till fängelse.

0301

Den 20 januari 2003 fångar forskarna en hane i Jämtland och förser honom med sändare och forskarnumret 0303. Två dagar senare avger sändaren en mortalitetssignal. Forskarna pejar halsbandet botten av älven Ljungan. Där finner man det avskuret. Polisen finner skoterspår som visar att vargen jagats. Förundersökning pågår.

Gravendalstiken

Den 25 februari 2003 försvann en revirmarkerande sändarförsedd hona från Gravendalsreviret. Hon hade forskarnumret 0203. Man hittar skoterspår som tyder på tjuvjakt. Förundersökning pågår.

John

En varg vandrar in från Finland och stannar i Norrbotten. Han är genetiskt betydelsefull då han kan tillföra nytt blod till den inavlade skandinaviska vargpopulationen. Han döps i folkmun till John. Han fångas in januari 2002 och förses med forskarnumret 0215. Den 7 april 2003 försvinner han spårlöst söder om Kvikkjokk. Polisutredning pågår.

Majoriteten av vargarna som tjuvjagas är kringvandrande vargar.

Alfadjur: 15, Strövargar: 24

Betydligt fler hanar än honor faller offer för tjuvjakt.

”Det kan bero på hannens roll, han är mer villig att exponera sig, ta risker. Honorna är mer försiktiga” kommenterar Olof Liberg, Skandinaviska Vargforskningsprojektet.

Den vanligaste tiden för tjuvjakt är vintern.

Vinter: 41,5 procent, sommar: 22 procent, vår: 19,5 procent, höst: 14,6 procent

Två tredjedelar av vargarna har jagats efter 1999.

1970-tal: 3, 1980-tal: 7, 1990-tal: 12, 2000-tal: 19

Ålder	Snittålder		
(baserat på endast 7 vargars ålder)			2.28-3.28
Kön		Hanar	Honor
(baserat på 39 vargars kön)		23	12
	59,00%		30.7%
borträknat de okända, dvs av 35 vargar:	65,70%	34,30%	
Tid på året		Vår	Sommar Höst
Vår: Mars-Maj		8	9
Sommar: Juni-Aug		19,50%	22
Höst: Sept-November		Vinter	Okänt
Vinter: Dec-Feb		17	1
	41,50%	2,40%	
Metod		Skoter	Skjutvapen
(baserat på alla de 41 vargarna)			
kan vara en kombination av de olika kategorierna, dvs siffran blir inte		6	24
41 sammanlagt.		15.8%	58,50%
	Skalperad (		Förgiftningsfall)
Förgiftning inom parantes eftersom		(även avhuggna delar)	
inga vargar bevisligen dött av detta		4	2 11
	10.5%		5.3%
Kronologi	70-tal	80-tal	90-tal
Beräknat av de 41 djuren. När djuren		3	7
dog.	7,30%		17%
	00-tal		
		19	
		46,30%	
	Mellan 1974-1998		1999-2004
Beräknat av alla 41 djuren		15	26
	36,60%	63,40%	
Slags djur		Alfadjur	Strövargar
(av 39 vargar)		15	24
	38,50%	61,50%	
Fällande domar		Dom	Ingen hittad förövare
(av 41 tillfällena)		5	36
	12,20%	87.80%	